

Araştırma Makalesi

Türkiye'deki Seçim Sisteminin Siyasi Parti İttifaklarına Etkisi

Kübra GÜMÜŞ

*Sorumlu Yazar, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Erciş Meslek Yüksekokulu
k.koroglu@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2813-9704*

Berna Deniz DEMİR SARGUT

*Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Erciş Meslek Yüksekokulu
bernadenizdemir@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6327-383X*

Öz

Bu çalışmada, Türkiye'nin 1961 yılından itibaren kullandığı seçim sisteminin, partilerin ittifak kurarak katıldığı seçimlerin sonucuna nasıl bir etkisi olduğu ele alınacaktır. Bu kapsamda Türkiye'de 1961 yılından bu yana farklı varyasyonları ile kullanılan d'Hondt Usulü detaylı bir biçimde açıklanacaktır. Çalışmada orantılı temsil sisteminin, ittifaklı seçimlere etkisini ele almak amaçlanmıştır. Ayrıca çalışmada siyasi partilerin kurdukları ittifaklar tarihsel bir yaklaşım ile değerlendirilecektir. Siyasi partilerin ittifak kurmasına 2018 yılında yasal dayanak sağlayan 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun ilgili maddeleri detaylı bir şekilde irdelendiğinden çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemi de kullanılmıştır. 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan genel seçimleri ise çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Anahtar kelimeler: Kamu yönetimi, seçim, d'Hondt sistemi, seçim sistemi, seçim ittifakı
Jel Sınıflandırma Kodları: Z00, D72

The Effect of the Electoral System in Türkiye on Political Party Alliances¹

Abstract

In this study, the effect of the electoral system that Turkey has been using since 1961 on the outcome of elections in which parties form alliances will be analyzed. In this context, the d'Hondt Procedure, which has been used in Turkey with different variations since 1961, will be explained in detail. This study aims to analyze the effect of the proportional representation system on elections with alliances. In addition, the alliances formed by political parties will be evaluated with a historical approach. Since the relevant articles of the Parliamentary Election Law No. 2839, which provided a legal basis for political parties to form alliances in 2018, are examined in detail, document analysis method, which is one of the qualitative research methods, is also used in the study. The general elections held on May 14, 2023 were not included in the study.

Keywords: Public administration, election, d'Hondt system, electoral system, electoral alliance
JEL Classification Codes: Z00, D72

¹ Extended abstract is presented at the end of the article

Geliş Tarihi (Received): 18.05.2023 – Kabul Edilme Tarihi (Accepted): 06.06.2024

Atıfta bulunmak için / Cite this paper:

Gümüş, K. ve Demir Sargut, B. D. (2024). Türkiye'deki seçim sisteminin siyasi parti ittifaklarına etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 322-342. doi: 10.18074/ckuifbd.1298754

1. Giriş

Çok parti sisteminin hâkim olduğu demokratik ülkelerde seçim sistemleri, hükümeti belirli bir süreliğine hangi partinin ya da partilerin oluşturacağını ve hangilerinin muhalefet görevini ifa edeceğini tespit etmek açısından önemlidir (Türk, 2006, s.7). Bu sebeple ülkelerin tercih ettikleri seçim sistemi ve bunun kuralları, bazı kişiler ve gruplar için avantaj sağlarken, bazıları için de birtakım sınırlamalara neden olmaktadır. Genel olarak seçim sistemleri kimin kazanıp/kaybedeceğini ve politikaya kimin yön vereceğini belirlemektedir (Huber, 1996, s.1).

Uzun sayılabilecek bir süre zarfında ülkelerin “kaderini” tayin eden seçim sistemleri, başlıca dört kategoride değerlendirilmektedir. Bunlar çoğunlukçu (majoritarian) seçim sistemi, orantılı temsil (proportional representation) seçim sistemi, karma (mixed) seçim sistemi ve diğer seçim sistemleridir. Ülkeler siyasal ve yönetsel deneyimleri ölçüsünde bu sistemlerden birini tercih etmektedirler. Çoğunlukçu sistemlerde genel olarak yönetimde istikrar ön planda tutulmaktayken, orantılı temsil sistemlerinde temsil mekanizmasının daha adil olması önemsemektedir (Norris, 1997, s.303).

Karma sistemlerde her iki sistemin avantajları ve dezavantajları dengelenmektedir. Yönetimde istikrarı sağlama, çoğunlukçu sistemlerin sahip olduğu bir avantaj iken temsilde adaletsizliğe yol açma riskini de bünyesinde taşımaktadır (Lijphart, 2016, s.194-195). Orantılı temsil sisteminde esas amaç temsilde adaletin sağlanması ve birbiriyle orantılı sonuçlar elde edilmesidir. Çoğunlukçu sistemin aksine bu sistemde yönetimde istikrarı sağlama ikinci planda tutulmaktadır (Cox, 1997, s.58). Böylece orantılı temsil sistemi ile siyasi temsil kurumunun belirleyicisi konumunda bulunan partilerin seçimler neticesinde aldıkları oy nispetinde temsil edilmeleri sağlanmaktadır (Sarıbay, 2016, s.327).

Çoğunluk	Nispi	Karma	Diğer
<ul style="list-style-type: none"> • Tek İsimli (Dar Bölge) • İki Turlu Sistem • Serbest Listeli Çoğunluk (Blok Oy) • Kapalı Listeli Çoğunluk • Kapalı Listeli Çoğunluk	<ul style="list-style-type: none"> • Listeli Nispi Temsil • Devredilebilir Tek Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Karma Üyeli • Paralel Sistem	<ul style="list-style-type: none"> • Sınırlı Oy • Devredilemez Tek Oy • Borda Sayımı

Şekil 1: Dünya’da Uygulanan Seçim Sistemleri

Çoğunluk sistemlerine hâkim olan çalışma mantığı oldukça anlaşılırdır. Zira oyların sayılmasının ardından oyların çoğunluğunu alan adayların veya partilerin seçimleri kazandıkları kabul edilmektedir. Bununla birlikte çoğunluk sistemlerinin uygulamada birbirinden oldukça farklı türleri mevcuttur. Bu türler beş farklı alt başlık altında ele alınmaktadır. Tek İsimli Tek Turlu Sistem, ABD, Kanada ve Hindistan'da kullanılmaktadır. İki Turlu Sistem Fransa'da, Serbest Listeli Çoğunluk Sistemi (Blok Oy) Birleşik Arap Emirlikleri, Kapalı Listeli Çoğunluk Sistemi (Parti Blok Oy) Singapur ve Alternatifli Oy Sistemi Kuzey Kore ve Avustralya'da kullanılmaktadır (TBMM, 2020, s.3-33).

Nispi çoğunluk sisteminde, geçerli olan oyların çoğunu almak seçimi kazanmak için yeterli kabul edilmektedir. Bu sebeple, nispi çoğunluk sisteminde büyük partiler aldıkları oydan daha fazla temsil imkânına sahip olmaktadır. Bu durum ise güçlü bir partinin tek başına iktidar olma ihtimalini yükseltmektedir (Heywood, 2012, s.302).

Nispi temsil sistemlerinin tamamının temel prensibi ise siyasi partinin aldığı oyun parlamentodaki sandalye sayısına yansmasıdır. Nispi temsil sisteminin iki farklı şekli bulunmaktadır: Bunlar "Listeli Nispi Temsil Sistemi" ve "Devredilebilir Tek Oy Sistemi"dir. Nispi temsil sistemi adayların birden fazla bulunduğu seçim çevrelerini (geniş bölge) gerektirmektedir. Ancak nispi temsil sisteminin hâkim olduğu Sırbistan ve İsrail gibi ülkelerde, ülkenin tamamının tek bir (çok isimli) seçim çevresini oluşturması engel teşkil etmemektedir. Portekiz, Arjantin gibi ülkelerde ise seçim çevresini iller oluşturmakta ve seçim çevrelerinin büyüklüğünü seçim idare kurumları belirlemektedir. Genellikle demokrasi kültürünün yeni yeni oluşmaya başladığı Latin Amerika ve Afrika ülkelerinde tercih edilen nispi temsil sistemlerinin, daha yerleşmiş demokrasiler olan Avrupa kıtasında da bazı farklılıklarla uygulandığı görülmektedir. (TBMM, 2020, s.34-58).

Nispi temsil sisteminde meclisteki parti sayısının artması ve bunun koalisyon hükümetlerine sebebiyet vermesi bir dezavantaj olarak değerlendirilmektedir. Çünkü koalisyon hükümetlerinin istikrarsız yapılar olduğu yönünde yaygın bir kanı bulunmaktadır. Ayrıca nispi temsil sisteminin parti disiplini ve üyelerin partilerine karşı teslimiyetini artırdığı düşünülmektedir. Buna bağlı olarak da parti üyeleri partilerine aykırı bir görüş ortaya koymaktan çekinmektedirler. Son olarak nispi temsil sisteminin hesaplama yöntemleri oldukça karmaşıktır. Yapılan hesaplamaların anlaşılması zor olduğu için seçmenin ilgisini çok fazla çekmemektedir. Bu durum ise seçmenlerin oylamaya katılma isteklerini olumsuz olarak etkilemekte, seçime katılım oranlarını düşürmektedir (Özgül, 2002, s.84-86).

Nispi temsil sisteminin temsilde adaleti sağlayabilmesi en önemli avantajı olarak kabul edilmektedir. Seçim sistemi olarak salt nispi temsil sistemini benimseyen ülkelerde, kullanılan oyların temsil edilmemesi ya da eksik temsil edilmesi durumu nadirdir. Bu durum küçük partilerin de parlamentoda temsil edilmesini sağlamaktadır. Fakat büyük partiler için tersi bir durum söz konusudur. Zira büyük

partiler parlamentoda, seçimlerde aldıkları oy oranından daha fazla sandalyeye sahip olmak istemektedirler. Bu sebeple büyük partiler salt bir nispi temsil sistemi yerine bazı değişikliklerin yapıldığı bir sistemi tercih etmektedirler. Büyük partiler bu yolla hem temsilde adaleti hem de yönetimde istikrarı sağlamayı hedeflemektedirler. Barajlı nispi temsil sistemleri büyük partilerin bu arayışının tipik bir örneğidir (Nişancı ve Özdemir, 2017, s.726).

Bir diğer seçim sistemi türü olan karma sistem ise nispi temsil sistemi ile çoğunluk sisteminin birlikte uygulandığı bir seçim sistemidir. Karma sistemde hem çoğunluk hem de nispi temsil sisteminin avantajlı yönleri benimsenmekte dezavantajlı yönlerini ise bertaraf edilmektedir. Karma sistemin Karma Üyeli Orantılı Sistem ve Paralel Sistem olmak üzere iki alt ayrımı bulunmaktadır. Bu alt ayrımlarıyla Karma Sistem Almanya, Yeni Zelanda, Güney Kore, Macaristan, Rusya, Ukrayna, Litvanya başta olmak üzere çeşitli ülkelerde kullanılmaktadır (TBMM, 2020, s.72-101).

Son seçim sistemi ise yukarıda sayılanların dışında kalan diğer seçim sistemlerdir. Daha çok ulusal düzeyde geçerli olan bu sistemler demokrasinin tam anlamıyla konsolide olamadığı Afganistan, Kuveyt, Umman ve Vanuatu'da uygulanmaktadır (TBMM, 2020, s.102-105).

Ülkelerin sosyal, siyasal yapılarına ve ihtiyaçlarına göre birbirinden farklı seçim sistemleri kullanılmaktadır. Ancak her ülke için seçim sistemleri açısından nihai hedef, temsilde adaleti ve yönetimde istikrarı sağlayabilmektir. Fakat iki hedefi aynı anda gerçekleştirmek oldukça zordur. Bu sebeple de ülkeler hedeflerden birinden daha fazla feragat etmektedirler. Bu feragatte ülkenin tercih ettiği seçim sistemini ortaya koymaktadır.

Bir ülkenin seçim sistemi tercihi anayasanın veya kanun koyucunun siyasal rejimin işleyişi ile alakalı en önemli kararlarından birini oluşturmaktadır. Çünkü seçim sistemi siyasal temsil konusu başta olmak üzere ülkedeki partilerin sayısı, bu partilerin etkinliği gibi birçok unsur ile ilgilidir. Seçim sisteminin belirlenmesinde, doğrudan seçimlerin fonksiyonu ilgili iki temel etkinin olduğu görülmektedir. İlk etki, özellikle demokratik rejimlerde seçimlerin, ülkeyi belirli bir süre idare edecek kadrolara iktidar olma şansını tanınmasıdır. Bu ilk etki ile bağlantılı olarak bir ülkede tercih edilen seçim sistemi, seçim sonucunda tek bir partinin iktidara gelmesine imkân tanıyorsa, o ülkede yönetimde istikrar ilkesine önem verildiği anlaşılmaktadır. Seçim sisteminin işlevi yalnızca yönetimde istikrar sağlamak değildir. Bunun yanında toplumun çoğunluktan farklı düşünen kesimlerine de temsil olanağı tanımak gerekmektedir. Böylece temsilde adalet ilkesi anlam bulmaktadır. Dolayısıyla bir ülkede uygulanacak seçim sistemi tercihi, anayasaya ya da kanun koyucunun birbiriyle çelişen iki ilke olan yönetimde istikrar ve temsilde adalet ilkelerinden hangisine ağırlık vereceği kararı ile şekillenmektedir. Yönetimde istikrarı tercih eden rejimler, genellikle “çoğunluk sistemi”nde karar

kılarken, temsilde adalet ilkesini öne çıkaranlar ise “nispi temsil” şeklinde bir seçim sistemine yönelmektedirler (Sadoğlu, 2021, s.31).

Seçim sistemlerinin etkisine bakıldığında psikolojik ve teknik/mechanik olmak üzere iki etkisinden bahsetmek mümkündür. İlk etki olan psikolojik etki, seçim sistemlerindeki baraj ve kota gibi uygulamaların seçmen davranışını etkilemesinin partilerin oylarına yansımaları ifade etmektedir. İkinci etki ise, parlamentoda sandalye dağılımını ve buna bağlı olarak da parlamento çoğunluğuna tesir eden teknik/mechanik etkidir (Baldini ve Pappalardo, 2009, s.169). Oyların nasıl hesaplanacağı konusuna yön veren bu etki ile parlamentodaki sandalye dağılımı şekillenmektedir.

Seçim sistemi tercihinden başka parlamento dağılımını etkileyen bir başka unsur da seçim ittifaklarıdır. Çünkü partiler baraj ve kota gibi kısıtlardan etkilenmemek ve temsil oranlarını maksimize etmek için seçimlerde ittifak kurma yoluna gitmektedirler. Dolayısıyla siyasi parti ittifaklarının kurulmasında seçim sistemlerinin oldukça etkili olduğu söylenebilir.

Seçim ittifakları seçimlerden önce ve sonra kurulması noktasında farklılık arz etmektedir. Bu bağlamda ittifaklar seçim öncesi kurulan ittifaklar ile seçim sonrası kurulan ittifaklar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Seçim öncesi ittifaklar, partilerin seçimde birlikte hareket ederek iş birliği yapacaklarını duyurmaları ve seçimden sonra da hükümeti birlikte kuracaklarını açıklamaları ile gerçekleşmektedir. Seçim öncesi ittifaklarda partiler arası iş birliği, ittifak ortaklarının yasal olarak tek bir liste ile seçimlere katılmaları ve diğer aday veya adayların tek bir aday lehine yarıştan çekilerek desteğini açıklaması şeklinde olmaktadır. Seçim öncesi ittifaklar çoğunlukla cumhurbaşkanlığı seçimlerinde veya genel seçimlerde ortaya çıkmaktadır. Örneğin 2001-2011 yılları arasında dünya genelinde yapılan 147 cumhurbaşkanlığı seçiminin büyük bir kısmında ittifakların, sonuçların belirlenmesi noktasında belirleyici olduğunu görmek mümkündür. Seçim sonrası ittifaklar ise seçimlerden sonra her anlamda farklı sayılabilecek nitelikteki partilerin bir araya gelmesi ve genelde de hükümetin kurulması sürecinde iş birliği yapmasıyla ve en nihayetinde koalisyon oluşturmasıyla ortaya çıkmaktadır (Shin, 2016, s.2).

Ülkelerin seçim sistemi tercihleri ile seçim ittifakları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin orantılı nispi temsil sistemi ile seçim ittifakları ilişkisine bakıldığında, seçim öncesi ittifakların nispi temsiline olmadığı ülkelerde daha yaygın olduğu görülmektedir. Nispi temsiline hâkim olduğu ülkelerde ise ittifakların daha çok seçim sonrasına bırakıldığı göze çarpmaktadır (Golder, 2006, s.10).

Nispi temsiline hâkim olduğu ülkelerde ittifakların çoğunlukla seçim sonrasına bırakılmasının sebebi, orantısız seçim sistemlerinde sistemden kaynaklı aksaklıklardan dolayı partilerin aldıkları oy ile parlamentoda kazanılan sandalye sayısı arasında önemli bir orantısızlık bulunmasıdır. Dolayısıyla partiler bu

orantısızlığın getireceği dezavantajları ortadan kaldırabilmek için seçim ittifaklarıyla güçlerini birleştirmektedirler. Bununla birlikte seçim kanunlarının orantısız sonuçlara sebep olduğu ülkelerde bölünmüş parti yapılarının yaygın olması, bu ülkelerde ittifakları bir zorunluluk haline getirmektedir. Bu durum da seçim ittifaklarının seçim sisteminin orantısızlıklarından kaynaklandığını, seçim sonuçları ne kadar orantısız olursa partilerin bu orantısızlıkları en asgari düzeye indirmek için seçim ittifakı kurma düşüncesinde olduklarını ortaya koymaktadır (Nikolenyi, 2011, s.3-14).

Seçim ittifaklarının birkaç temel özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ittifak ortaklarından olan siyasi partilerin birbirlerinden bağımsız bir seçim stratejisi belirleyememeleridir. Seçimlerden önce ittifak ortaklarının birlikte strateji belirleme durumu, kamuoyuna ve seçmenlere de bildirilmektedir (Golder, 2006, s.195).

Seçim ittifaklarının bir diğer özelliği ittifakta yer alan partiler ayrı aday listeleri şeklinde ama ortak bir blok adıyla seçimlere katılabilmektedirler. 2018 yılında Türkiye’de kurulan iki seçim ittifakında da partilerin aday listelerini ayrı ayrı hazırladıkları fakat seçimlere “Cumhur İttifakı” ve “Millet İttifakı” adlarıyla katılım sağladıkları bilinmektedir. Seçim ittifaklarının bir başka özelliği ise ittifaka dâhil partilerin, adaylar arasında koordinasyon stratejisi ile yani partilerin “bölge paylaşımı” yaparak, bazı seçim bölgelerinde ortak adaylara destek vermesi, bazılarında ise kendi adaylarını (nomination agreement) göstermesidir (Demirkol ve Balcı, 2021, s.354).

Yaygın olarak seçim ittifaklarına rastlanan ülkelerde siyasi partiler bakımından biri olumlu, biri olumsuz iki önemli nokta dikkat çekmektedir. Bunlardan birinci ve olumlu olan nokta, küçük partilerin ittifaklarda etkili olmasıyla temsilde adaleti sağlanmasıdır. İkinci ve olumsuz nokta ise bazen küçük partiler ittifak içinde kilit bir konuma sahip olmaktadır. Bu durum ise bölünmüş parti sistemine yol açmaktadır. Böylece küçük partilerin içinde hizipleşmeler yaşanmaktadır. Söz konusu hizipleşmeler küçük partinin daha da bölünmesine yol açmaktadır (Miş, Duran, 2018, s.14).

2. Türkiye Seçim Sistemi

Türkiye’de çok partili hayata geçildikten sonra hangi yılda hangi seçim sisteminin uygulandığı Tablo 1’de gösterilmiştir. Çalışma, seçim sistemlerini tarif etmek yerine, seçim sistemlerinin ittifaklara etkisine odaklandığından yalnızca d’Hondt Usulü ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

Tablo 1: Türkiye’de Yıllara Göre Yapılan Genel Seçimlerde Tercih Edilen Seçim Sistemleri

SEÇİM YILI	SEÇİM SİSTEMİ
1946	Çoğunluk Sistemi
1950-1954-1957	Tek Turlu Liste Usulü Basit Çoğunluk Sistemi
1961	Barajlı d’Hondt Usulü Nispi Temsil-Yarı Tercihli Liste Sistemi
1965-1969-1973-1977	d’Hondt Usulü Nispi Temsil Sistemi
1983	Çift Barajlı d’Hondt Usulü Nispi Temsil Sistemi
1987	Çift Barajlı- Kontenjanlı d’Hondt Usulü Nispi Temsil Sistemi
1991	Çift Barajlı-Kontenjanlı-Tercihli d’Hondt Usulü Nispi Temsil Sistemi
1995-1999-2002-2007-2011- 2015 (Haziran- Kasım)- 2018	Ülke Barajlı d’Hondt Usulü Nispi Temsil Sistemi

D’Hondt usulü, günümüzde demokratik ülkelerde yaygın bir şekilde uygulanan oy sayım sistemlerindedir. Belçikalı hukukçu ve matematikçi olan Victor d’Hondt tarafından ortaya koyulan bu sistemde, bir seçim çevresinde her partinin aldığı oyun toplamı, sırayla 1’e, 2’ye, 3’e, 4’e şeklinde devam ederek ardışık olarak bölünür. Söz konusu seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşana kadar bu işlem devam eder. Bu bölmede elde edilen paylar, partileri temel almadan büyükten küçüğe olacak şekilde bir sıralamaya tabi tutulur. Milletvekillikleri işte bu sıralama neticesinde partilere tahsis edilir (Türk, 2006, s. 90).

D’Hondt usulü, büyük partilere ve özellikle de ilk sıradaki partiye daha fazla avantaj sağlaması açısından temsilde adaletsizliğe sebep olabilmektedir. Ancak bu adaletsizlik seçim ittifaklarının oluşmasında öncelikli unsur değildir. Çünkü d’Hondt usulünün küçük partilerde sebep olduğu temsilde adaletsizliğin asıl sebebi seçim çevrelerinin küçük olmasıdır. Buna göre seçim çevresi küçüldükçe, d’Hondt usulünün sebep olduğu temsil sorunu da artmaktadır. Söz konusu bu durum sadece

dezavantajlı ya da küçük siyasi partileri değil, aynı zamanda zaten avantajlı durumda olan partilerin oy oranlarını daha da arttırıp parlamentoda daha fazla çoğunluk elde etmeyi hedefleyen büyük partileri seçim ittifakları yapma konusunda harekete geçirmektedir (Uzun, 2018, s.160).

Türkiye’de uygulanan d’Hondt sistemi, seçim çevreleri açısından genellikle büyük partilere avantaj sağlamaktadır (Farell, 1997, s.65). 2018 yılında seçim sisteminde yapılan ve ittifaklara hukuki olanak sunan değişiklik ile birlikte bu durumun daha da adaletsiz bir hâl aldığı görülmektedir. D’Hondt sistemi sebebiyle ittifak kurumu, yalnızca ittifak yapan partiler lehine sonuç doğurmakta, herhangi bir ittifaka dahil olmayan partilere ise zarar verebilmektedir (Gözler, 2017, s.504). Özetle ittifak yapan partiler daha fazla milletvekilliği kazanırken, ittifak yapmayan partiler ya hiç milletvekilliği kazanamamakta ya da oldukça az sayıda vekilliğe razı olmaktadır. Bu durum temsilde adaleti olumsuz etkilemektedir (Çirkin, 2019, s.440).

3. Türkiye’de Seçim İttifakları

Türkiye’de özellikle 1990’lı yıllardan itibaren siyasi parti ittifaklarına rastlanmaya başlanmıştır. Ancak bu ittifaklar yasal bir zemine dayanmaktan daha çok partilerin kendi aralarında anlaşmaları ile ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla uzunca bir süre siyasi parti ittifakları *de facto* (fiilî) şekilde gerçekleşmiştir.

Türkiye’deki seçimlere bakıldığında ittifakların tamamının 1982 Anayasası döneminde yapıldığı görülmüştür. Çünkü bu dönemde, yüksek sayılabilecek yüzde 10 barajı uygulanmıştır. 1961 Anayasası dönemini kapsayan dönemdeki seçimlerde ise yine nispi temsil sistemi uygulanmakla birlikte baraj uygulaması kullanılmamıştır. Bu sebeple de partiler ittifak yapmaya gerek duymamışlardır. 1924 Anayasası dönemi incelendiğinde ise 1946 yılına kadar tek-parti hâkim olduğundan herhangi bir seçim ittifakı söz konusu olmamıştır. Bu tarihten sonra Türk siyasal hayatında çok partili sisteme geçilmiştir. Dolayısıyla o günün şartlarında uygulamada olan çoğunluk seçim sisteminin etkisiyle seçimlerde ittifak kurma ihtiyacı fiilen ortaya çıkmıştır. Ancak 1957 seçimlerinden önce ortaya çıkan bu ihtiyaç, seçim kanunlarında değişiklik yapılarak engellenmiştir (Uzun, 2018, s.194-195).

1957 seçimlerinde iktidarda bulunan Demokrat Parti’nin (DP) karşısına, muhalefet bloğunda bulunan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Hürriyet Partisi (HP) ve Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) iş birliği yaparak çıkmışlardır. Bu üç parti seçime bir “muhalefet cephesi” oluşturarak katılmak için girişimlerde bulunmuşlardır. Türk siyasal hayatında seçim ittifakları açısından ilk girişim olan bu “muhalefet cephesi” DP iktidarının müdahalesiyle hazırlık aşamasında kalmış, uygulamaya geçememiştir. 1991 yılında yapılan seçimlere kadar Türkiye’de başka bir seçim ittifakına rastlanılmamıştır.

20 Ekim 1991 tarihinde yapılan genel seçimlerde, sağ kanat partilerinden Refah Partisi (RP), Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) ve İslahatçı Demokrasi Partisi (IDP) ittifak yapmışlardır. Üç partinin de ortak hedefi, yüzde 10 olan seçim barajına takılmadan mecliste temsil imkânı elde etmek olmuştur. Üç partiden yüzde 10 oy oranına en yakın olan RP idi. Ancak RP de işi şansa bırakmamak için ittifak yolunu tercih etmiştir. Kamuoyunda “kutsal ittifak” olarak adlandırılan bu ittifak, 2820 sayılı 1983 tarihli Siyasi Partiler Kanunu ve seçim mevzuatının engelleri dolayısıyla “mecburen”, MÇP ve IDP’li adayların partilerinden istifa ederek baraja en yakın parti RP listelerinden aday gösterilmeleri şeklinde olmuştur. İttifakta yer alan üç partinin, 1987 genel seçimlerindeki toplam oy oranı yüzde 10,9, yerel seçimlerdeki oy oranı ise yüzde 14,9 olmuştur. 1991 yılındaki seçimlerde ise ittifakın oy oranı yüzde 16,9’a yükselmiştir. Esasında ittifaktaki üç partinin de beklentisi daha yüksek olsa da dönemin konjonktürü göz önünde bulundurulduğunda bir önceki seçime kıyasla yüzde 2’lik bir yükseliş başarı olarak kabul edilmiştir. Böylece seçimlerin ittifakta bulunan her üç parti açısından da kârlı sonuçlandığı söylenebilir (Uzun, 2018, s.210).

1991 seçimlerinde seçmen sadece RP, MÇP ve IDP ittifakına şahit olmamıştır. Bunun yanında sol partilerde kendi aralarında bir ittifak kurmuşlardır. Solun ittifakı, Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) ve Halkın Emek Partisi (HEP) arasında yapılmıştır. Halkın Emek Partisi (HEP), Kürt siyasetinin 1990 yılında legal olarak kurulmuş ilk siyasi partisidir (Ekizceleroğlu, 2023, s. 14). Hem yeni kurulan bir parti olması hem de dönemin konjonktürü gereği, HEP, 1991 seçimlerine ittifak ile girmek zorunda kalmıştır. Bu ittifak bir tercihten değil daha çok bir mecburiyetten doğmuştur. Çünkü uygulamada olan siyasi partiler kanunu ile seçim mevzuatı, siyasi bir partinin seçimlere katılması için seçim yapılacağı günden asgari altı ay önce bütün şehirlerin asgari olarak yarısında teşkilatlanması ve ilk büyük kongresini gerçekleştirme ya da mecliste grup kurma şartlarını aramıştır. Ancak 1991’de iktidar partisi Anavatan Partisi’nde (ANAP) genel başkan değişikliğinin ardından erken seçim kararı verilmesi ve 20 Ekim’in seçim günü olarak belirlenmesi, HEP’in seçimlere tek başına katılmasını imkânsız hale getirmiştir. Bunun sebebi 8-9 Haziran 1991’de ilk büyük kongresini yapan HEP, “seçim gününden asgari altı ay önce büyük kurultayını gerçekleştirme” şartını sağla(ya)madığı gibi TBMM’de grubu olmadığı için seçimlere katılma şartlarını da yerine getirememiştir. HEP’in, meclise girebilmek için önünde iki alternatif vardı: İlki bağımsız adaylar göstermesi iken ikinci alternatifte başka bir partiyle seçim ittifakı yapmaktı (Demir, 2016, s.113). HEP ikinci alternatifini tercih ederek SHP ile ittifak kurmuştur.

SHP ile HEP’in ittifak yapmaları iki parti için de oldukça yararlı görünmekteydi. Çünkü HEP, yukarıda da bahsedildiği gibi mevzuattaki uygulamalardan dolayı seçimlere katılamamaktaydı. SHP ile ittifak yaparak mecliste temsil imkânına sahip olabilecekti. Bununla ilgili olarak HEP Genel Başkanı Fehmi Işıklar, bir röportajında, SHP ile birleşerek kendilerini seçimin dışında bırakmak isteyenlere

ceza verdiklerini ifade etmekteydi. Bu ittifakın SHP açısından avantajı ise çoğunlukla Kürt oylarını temsil ettiği düşünülen HEP sayesinde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan Kürt seçmene ulaşmanın daha kolay olmasıydı. Çünkü anketlerde bölge genelinde yüzde 7 civarında olan SHP'nin oy oranının HEP ile iş birliği yapması neticesinde yüzde 45'lere çıktığı görülmekteydi. Bölgede SHP'nin oy oranının yükselmesinin dışında, seçim ittifakının hem toplumsal barış hem de "Güneydoğu-Kürt sorunu"nun (Yayman, 2011, s.10) çözümüne katkı sağlayacağı düşünülmekteydi. Buna ilişkin olarak SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'nün, seçimlerin öncesinde Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan bir demecinde, demokrasinin tam anlamıyla uygulanması neticesinde bu sorunun ortadan kalkacağını ifade etmesi ve bölgede silah dışındaki alternatiflerin de değerlendirilmesi gerektiğini (Cumhuriyet Gazetesi, 23 Eylül 1991) söylemesi dikkat çekicidir.

20 Ekim 1991 tarihindeki seçim sonuçlarına göre HEP, ittifaktan beklediğini bulmuştur. Seçimden önce, seçime bile katılmayacak bir partiyken, SHP ile yaptığı ittifak sayesinde mecliste 22 sandalye kazanan bir parti olmuştur. Seçimlerin ardından 22 milletvekili SHP'den istifa ederek kendi gruplarını kurmuşlardır.

1991 seçimlerinden sonra 1995 yılında yapılan seçimlerde de ittifaklara rastlanılmıştır. Muhsin Yazıcıoğlu, Milliyetçi Çalışma Partisi'nden ayrılarak 1993 yılında Büyük Birlik Partisi'ni (BBP) kurmuştur. Ancak daha 2 yıllık bir parti olduğu için 1995 seçimlerinden önce, yüzde 10'luk seçim barajına takılma endişesi taşımıştır. Bu sebeple ANAP ile seçim ittifakı yapmıştır. İttifak anlaşmasına göre BBP'li yöneticiler partilerinden istifa ederek ANAP listelerinden aday olmuşlardır. Nihayetinde BBP, 7 milletvekili ile mecliste temsil imkânına kavuşmuştur. ANAP ise seçimlerden yüzde 19,6 oranında oy almıştır ve BBP'liler ile birlikte toplam 132 milletvekilliğini kazanmıştır. Ancak bu iki partinin ittifakı mecliste devam etmemiştir. İki parti arasındaki ideolojik farklılıklar gün yüzüne çıkmıştır. Hatta BBP, RP ile DYP'nin koalisyon hükümeti olan REFAHYOL'u desteklemiştir (Uzun, 2018, s. 198).

1995 seçimlerine giderken sağda yapılan ittifak dışında sol kanatta da ittifak arayışları göze çarpmıştır. Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) adıyla yeniden kurulan Kürt siyasi hareketinin o dönemki partisinin seçim barajına karşı nasıl bir yol izleyeceği ve hatta seçimlere katılıp katılmayacağı belirsizdi. Bu belirsizlik HADEP'in genel başkanı Murat Bozlak'ın öteki sol-sosyalist gruplara ve partilere "Emek, Barış ve Özgürlük Bloku" çatısında birleşme çağrısı yapmasıyla son bulmuştur. Bozlak'ın çağrısına, Birleşik Sosyalist Parti (BSP), Demokrasi ve Değişim Partisi (DDP) ve Sosyalist İktidar Partisi (SİP) olumlu cevap vermişlerdir (Demir, 2016, s.363). Böylece 24 Aralık 1995 tarihindeki seçimlere sol-sosyalist kanat, HADEP'in çağrısıyla, "Emek, Barış ve Özgürlük Bloku" ile katılmışlardır. Fakat HADEP ittifak ile seçime girmesine rağmen yüzde 4,2 oy almış ve seçim barajını aşamamıştır.

2002 yılına gelindiğinde ise erken seçim kararı alınmıştır. Aynı yıl Anayasa Mahkemesi'nde HADEP için kapatma davası açılmıştır. Bu sebeple parti her an için kapatılma tehlikesi altında olmuştur. Ancak bu tehlike karşısında parti yöneticileri ikinci bir alternatif düşünmüşlerdir. Daha önce kapatılma riskine karşı kurdukları ve bir nevi “yedek parti” olan Demokratik Halk Partisi (DEHAP) ile seçimlere katılmaya karar vermişlerdir. Yeni parti de tıpkı HADEP gibi solda bir ittifak ile seçime girmeyi planlamıştır. Bu kapsamda DEHAP'ın SHP, ÖDP, EMEP ve SDP ile seçimlerde ittifakı kurma arayışları olmuştur. Ancak ÖDP ve SHP ile gerçekleştirilen görüşmeler olumsuz sonuçlanmıştır. Emek Partisi (EMEP) ve SDP ise ittifakı kabul etmişlerdir. Tüm bu gelişmelerin yanında henüz kapatma davası görülmeyen HADEP, sembolik olarak ittifaka dâhil olmuştur. Böylece DEHAP çatısında, HADEP, EMEP ve SDP seçimlere işbirliği içinde girmişlerdir. “Emek, Barış ve Demokrasi Bloğu” adını taşıyan seçim ittifakı, 5 Eylül 2002'de ortak bir basın toplantısı yaparak kamuoyuna duyurulmuştur (Demir, 2016, s. 498). Bu seçimde de DEHAP ve ittifakı yüzde 6,1 oy alarak önceki seçimde olduğu gibi baraj engeli ile karşılaşmış, yine meclise girememiştir.

2002 seçimlerinde başka bir ittifakta küçük sağ partiler arasında olmuştur. Demokrat Türkiye Partisi (DTP) genel başkanı Mehmet Ali Bayar ile Aydınlik Türkiye Partisi kurucusu ve genel başkanı Tuğrul Türkeş yaptıkları görüşmeler neticesinde seçimlere Doğru Yol Partisi (DYP)'nin çatısı altında girmeye karar vermişlerdir. Buradaki ittifak ise iki genel başkanın ve bir kısım partililerin, kendi partilerinden istifa ederek DYP listelerinden aday gösterilmesi ile kurulmuştur. Fakat seçimlerde DYP'nin oy oranı yüzde 9,54 düzeyinde kalmıştır (Uzun, 2018, s.199). Böylece bu ittifakta mecliste temsil şansı elde edememiştir.

2007 seçimleri ele alındığında, merkez sağ ve merkez solda iş birliği arayışları tekrardan ön plana çıkmıştır. Seçimlere çok az bir zaman kala ANAP-DYP ittifakı bozulurken merkez soldaki girişim merkez sağın aksine olumlu ilerlemiştir. Bu kapsamda CHP ile DSP seçim ittifakı konusunda anlaşmışlardır. İttifak metnine göre; DSP seçime girmeyecek, ancak partiden 13 kişi, CHP listelerinden seçilme ihtimali yüksek yerlerden aday gösterileceklerdir. Seçimlerin ardından CHP oyların yüzde 20,88'ini almıştır. CHP listelerinde seçime giren ve hepsi de kazanan DSP'li 13 vekil, meclisin açılmasının ardından CHP'den ayrılarak DSP'ye katılmışlardır (Tuncer, 2007, s.164).

2007 seçimlerinde Kürt siyasi hareketinin temsilcisi olan dönemin partisi Demokratik Toplum Partisi (DTP) farklı bir yol denemiştir. Bu kez seçimlere parti olarak girmek yerine, kendi bağımsız adaylarını destekleyerek girmeye karar vermişlerdir. Ayrıca DTP'nin öncülüğünde solda ÖDP, EMEP ve SDP'den oluşan dört partili bir blok kurulmuştur. Bu sol blok, 43 ilde 60 bağımsız aday göstermiştir. Mardin'den bağımsız aday olmak amacıyla DTP Eş Genel Başkanlarından Ahmet Türk partisinden istifa etmiştir. Ayrıca Aysel Tuğluk da Diyarbakır'dan aday olmak için yine partisinden istifa etmiştir. İttifak bloğundaki öteki partilerden ÖDP Genel

Başkanı Ufuk Uras İstanbul'dan, SDP Eski Genel Başkanı Akın Birdal Diyarbakır'dan ve EMEP Genel Başkanı Levent Tüzel İzmir'den bağımsız aday olmuştur. Sol ittifakın destek verdiği bağımsız adayların 22'si milletvekili seçilmiştir. Bu 22 vekilden biri olan ÖDP Genel Başkanı Ufuk Uras kısa bir süre sonra partisine dönmüştür. Kalan 21 milletvekili ise yeniden DTP'ye katılmış ve mecliste grup kurmuşlardır (Tuncer, 2007, s.165).

DTP, 2009 yılında Anayasa Mahkemesi'nce kapatılmıştır. Ardılı olarak Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) kurulmuştur. Önceki seçimde DTP'nin yaptığı gibi BDP de 2011 seçimlerine parti olarak değil, bağımsız adaylarla katıma kararı almıştır. Tıpkı bir önceki seçimde olduğu gibi BDP'nin öncülüğünde solda bir blok oluşturulmuştur. "Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu (EDÖB)" adında bağımsız adaylardan oluşan bir oluşum meydana getirilmiştir. Bu oluşum 41 ilde 65 bağımsız aday ile örgütlenmiştir (Demir, 2016, s. 538). EDÖB'ün desteklediği bağımsız adayların 35'i milletvekili seçilmiştir. Buradan bağımsız adaylar ile seçime katılan Kürt-sosyalist ittifakının 2007 seçimlerine oranla daha başarılı olduğu görülmüştür. Çünkü 2007 yılındaki seçimlerde yüzde 5,2 oranında oy ile 22 milletvekili çıkarırken, 2011'deki seçimlerde yüzde 6,5'lük oy ile 36 milletvekilliği kazanmıştır. Bağımsız adaylar ile seçime girmek, yüzde 10'luk siyasi parti seçim barajını devre dışı bıraktığı için ittifak bloku için oldukça isabetli bir tercih olmuştur.

2015 yılı seçimler için oldukça farklı bir yıl olmuştur. Zira aynı yıl içinde iki defa genel seçim yapılmak zorunda kalınmıştır. 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan ilk seçimlerde partilerin hiçbiri tek başına hükümeti kuracak çoğunluğa erişememiştir. Hükümeti kurmak için siyasi partilerin birbirleri ile yaptıkları görüşmeler de olumsuz sonuçlanınca 1 Kasım 2015'te yeniden genel seçim yapılmıştır.

İlk seçimlerde hem solda hem de sağda ittifaklar dikkat çekici olmuştur. Sol kanatta Özgürlük ve Dayanışma Partisi seçime katılmamış, Emek Partisi ve Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) kurduğu ittifakı desteklemiştir. HDP çatısı altında seçime giren ittifak yüzde 13,12'lik oy oranı ile 80 sandalye kazanmıştır. Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) ve Devrimci Halk Partisi (Dev Parti) ise bir ittifak anlaşması olmaksızın CHP'yi desteklemiştir. CHP bu seçimlerde iki partinin de desteği ile yüzde 24,95 oy oranıyla 132 vekil çıkarmıştır.

Haziran 2015 seçimlerinde sağ kanatta, Büyük Birlik Partisi (BBP) ile Saadet Partisi (SP) arasında ittifak yapılmıştır. BBP, Saadet Partisi listelerinden seçime girmiştir. Ancak seçim barajını aşamayıp meclis dışı kalmışlardır. 2015 yılının ikinci seçimleri olan 1 Kasım seçimlerinde ise Haziran ayındaki başarısızlıklardan dolayı hiç bir parti ittifak yapmayı tercih etmemiştir.

Siyasi partilerin ittifaklar kurarak seçimlere katılması, 2018 yılına kadar hukuken bir hükme bağlanmamıştır. Tamamen partilerin kendi aralarında yaptıkları istişareler sonucunda ortaya çıkan mutabakat ile ittifaklar kurulmuştur. 2018 yılında

ise ittifak kurumu yasal bir niteliğe kavuşmuştur. 21 Şubat 2018 tarihinde AK Parti Grup Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli ile 6 milletvekili tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na bir kanun teklifi sunulmuştur. “298 Sayılı Seçimlerin Genel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” teklifi partilerin genel seçimlere ittifak yaparak girmelerine hukuki dayanak sağlanmıştır.

298 Sayılı Seçimlerin Genel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, 16 Mart 2018’de yasalaşmıştır. Yeni “7102 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile birlikte 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu’na “Seçim İttifakı” başlıklı yeni bir madde eklenmiştir. Bu madde:

“Seçim İttifakı Madde 12/A- Seçimlere katılma yeterliliği taşıyan siyasi partiler, ittifak yaparak seçime katılabilir. İttifak yapan siyasi partiler, kendi aday listelerini verir. İttifak yaparak seçime katılma kararı alan siyasi partiler, seçimin başlangıç tarihinden itibaren en geç yedi gün içinde, genel başkanların imzalarını ihtiva eden ittifak protokolünü Yüksek Seçim Kuruluna teslim eder. Aday listelerinin teslim edilmesi için belirlenen tarihten iki gün öncesine kadar, aynı usulle ittifak protokolünde değişiklik yapılabilir. İttifak protokolünde; siyasi partilerce belirlenmesi halinde, ittifak unvanı ve kanunlara aykırı olmayan diğer hususlar yer alır. Siyasi partiler, aday listelerinin teslim edilmesi için belirlenen tarihten üç gün öncesine kadar, Yüksek Seçim Kuruluna bildirimde bulunmak suretiyle ittifaktan vazgeçebilir. Bu durum, Yüksek Seçim Kurulunca aynı ittifak içerisindeki diğer siyasi partilere derhal bildirilir. Vazgeçme halinde, ittifak diğer partiler arasında devam eder. İttifaktan vazgeçmenin bildirilmesini takip eden gün saat 17.00’ye kadar, ittifak içerisindeki diğer siyasi partiler ittifak protokolünü değiştirebilir veya ittifaktan vazgeçebilir. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ile seçim ittifakına ilişkin diğer hususlar Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir” şeklindedir. Söz konusu madde ile ittifak kurulmasına ilişkin teknik detaylar etraflıca açıklanmıştır.

“7102 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile seçim ittifakları artık hukukî (de jure) dayanak kazanmıştır. Bu kanun ile birlikte herhangi bir ittifaka dahil olan siyasi partiler, kendi isim ve listeleriyle seçimlere katılma şansı bulmuştur. İttifaklarının barajı aşması halinde de siyasi parti olarak da barajı geçtikleri kabul edilmiştir. Böylece 7102 Sayılı Kanun’dan önceki “ülke barajlı d’Hondt sistemi”, yeni düzenleme ile birlikte artık “ülke barajlı ve ittifaklı d’Hondt sistemi”ne evrilmiştir (Çolak, 2020, s.720).

Seçim ittifakının yasal hale gelmesinden sonra 2018 yılında yapılan genel seçimlerde iki farklı seçim ittifakı kurulmuştur. İlk ittifak, 15 Temmuz 2016’daki

darbe girişiminden sonra yakınlaşan ve seçim ittifaklarının yasal hale gelmesinde birlikte çalışan AK Parti ve MHP'nin oluşturduğu "Cumhur İttifakı"dır. Öteki ittifak ise CHP, İYİ Parti ve SP'nin katılımıyla oluşan "Millet İttifakı"dır (Çolak, 2020, s.728).

Cumhur İttifakı 2018 seçimlerinde farklı aday listeleri çıkarmıştır. BBP ise AK Parti listesinden milletvekili adaylarını göstermiştir (NTV, 3 Mayıs 2018). Millet İttifakı ortaklarından CHP, İYİ Parti ve SP ise bu seçimlerde ayrı listeleri çıkarmıştır. DP ise İYİ Parti'nin listesinden seçimlere katılmıştır (Yeni Şafak, 23 Mayıs 2018).

Türkiye'de ülke barajlı ve ittifaklı d'Hondt sistemine geçilmesinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin oldukça etkili olduğu bilinmektedir. Zira Türkiye'de cumhurbaşkanı seçilebilmek için en az yüzde 50+1 oranında oy gerekmektedir. Bir siyasi partinin seçimlerde tek başına bu oy oranına sahip olması oldukça zordur. Bu durum da partilerin kendi aralarında ittifak kurmalarının yolunu açan önemli bir etken haline gelmektedir.

Parlamentoda sandalye dağılımının yürütmenin elini güçlendirecek şekilde oluşturulmasının sistemin istikrarında etkili olacağı düşünülmüştür. Yani cumhurbaşkanının etkin bir idare başarısı için gerekli gördüğü kanunları meclisten geçirmesi şarttır. Bu sebeple de mecliste toplantı ve karar yeter sayıları gibi kritik eşiklere takılmayacak oranda bir parlamento çoğunluğu elde edilmesi amaçlanmıştır. Bunun için de siyasi partilerin seçimlere tek tek girmesi yerine ittifak halinde girmesinin, gereken parlamento desteğini daha kolay bir şekilde sağlayacağı öngörülmüştür. Son olarak seçim barajının ittifak ile daha kolay aşılması, özellikle küçük siyasi partilerin ittifak arayışlarına yönelmesinde etkili olmuştur (Çolak, 2020, s.727).

Yapılan değişiklikler ile Türkiye'de yüzde 10 olan seçim barajı yüzde 7'ye düşürülmüştür. Ayrıca ittifak halinde seçime katılan partilerin her birinin tek tek yüzde 7'nin üzerinde oy almasına gerek duyulmamıştır. Bunun yerine ittifakın toplamının oy oranının yüzde 7'yi aşması, ittifak içindeki tüm partilerin milletvekili çıkarılması için yeterli olmuştur.

Eski sistemden farklı olarak yeni sistemde, ittifak kurulması durumunda oyların tek değil iki aşamalı dağıtımı ortaya çıkmaktadır. İlk aşamada d'Hondt yöntemine göre sandalye dağıtımı yapılmaktadır. Herhangi bir ittifaka dahil olmayan partiler bu dağıtıma ayrı ayrı katılmaktadır. İttifak halinde seçimlere katılan partilerde ise aldıkları toplam oy (hem tek tek partilerin oyları hem de ittifakın oyunun toplamı) tek bir partiymiş gibi hesaplanmaktadır. Böylece bu ilk aşamada her seçim bölgesi için ittifak kurmayan partiler ve ittifak partilerinin toplamda çıkaracağı milletvekili sayıları hesaplanmaktadır. Seçime katılan partilerin hiçbirinin ittifak kurmaması halinde ise sadece ilk aşamada kalınmakta ikinci aşamaya geçilmemektedir.

Böylece ilk aşamada yapılan hesaplama sonucu ortaya çıkan milletvekili dağılımı yeterli olmaktadır (Göksel, Çınar ve Yürük, 2018, s.103).

İkinci aşamada ise en az bir ittifak kurulmuşsa, bu ittifakı oluşturan partileri kapsayacak şekilde ikinci dağıtım yapılmaktadır. Bu aşamada her bir ittifak için d'Hondt yöntemi ayrı ayrı uygulanmaktadır. Dolayısıyla ikinci aşamada yalnızca ittifakın kendi içinde bir dağıtım yapılmaktadır. Birinci aşamada seçim bölgelerinin her birinde ittifakın toplamı için hesaplanan milletvekili sayısı ittifak ortaklarına, aldıkları oya göre yine d'Hondt yöntemiyle dağıtılmaktaydı. Dolayısıyla her seçim bölgesi için 1. aşamada her bir ittifakın toplam sandalye sayısı ile ittifaka dahil olmayan siyasi partilerin sandalye sayısı hesaplanırken, 2. aşamada da ittifak ortaklarının her birinin kaç milletvekili kazanacağı hesaplanmaktadır (Göksel, Çınar ve Yürük, 2018, s.103).

Seçim ittifaklarıyla Türkiye'de parti sistemi iki bloklu bir yapıya evrilmiştir. Partiler arasında blokların doğmasında partilerin birbirleriyle ideolojik anlamda uyum içinde olup olmadığı ve hâkim konumdaki partiye karşı duruş temel etken olmuştur (Miş ve Duran, 2018, s.8). Zira hâkim partiye karşı muhalif tarafta durmak ittifakların kurulması açısından bir kolaylık olarak görülmüştür.

4. Sonuç

Seçim sistemi tercihi her zaman ülkelerin siyasi hayatlarında önem arz eden konuların başında gelmiştir. Özellikle Türkiye gibi demokrasinin konsolide olmaya çalıştığı ülkelerde uygun bir seçim sisteminin bulunması zaman almıştır. Türkiye'de çok partili siyasal hayata geçilmesiyle çeşitli seçim sistemleri denenmiş, nihayetinde orantılı temsil sisteminde karar kılınmıştır. Orantılı temsil ile birlikte Türkiye'de seçimlerde kullanılan oyların sayımında ise d'Hondt sistemi kullanılmıştır. Orantılı temsil sistemine, baraj ve seçim çevresi uygulaması gibi iki önemli eklenti yapılarak sistemin, Türkiye'deki siyasi yapıya daha elverişli hale gelmesi amaçlanmıştır.

2018 yılında Türkiye'de seçim kanununda önemli bir değişiklik yapılmıştır. Partilerin seçimler için ittifak yapmalarına olanak tanıyan yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu tarihten itibaren partiler kendi aralarında ittifaklar kurarak seçimlere birlikte girebilme imkânı elde etmiştir. İttifak kurarak seçimlere katılan partilerin hem orantılı temsil sisteminin bir dezavantajı olan yönetimde istikrarı sağlayamayacağı hem de baraj engeline takılmayı bertaraf edecekleri düşünülmüştür. Ayrıca yeni sistem ile temsilde adaletin sağlanması amacıyla da adımlar atılmıştır. Zira seçim kanununda yapılan düzenleme ile ittifak içinde yer alan partilerden herhangi birinin yüzde 7 barajını geçmesi ittifak içindeki tüm partilerin milletvekili çıkarması için yeterli olmuştur. Böylece herhangi bir ittifaka dâhil olan küçük partilerin mecliste yer bulmasının yolu da açılmıştır.

İttifak halinde seçime katılmanın, partilere milletvekili sayısını artırma noktasında bir yarar sağladığını söylemek çok mümkün değildir. Ancak hem küçük partilerin baraj engeline takılmadan meclise girebilmesi hem de temsilde adaletin sağlanması noktasında seçim ittifaklarının olumlu etkisi bulunmaktadır.

24 Haziran 2018’de yapılan seçimler, 7102 Sayılı Kanun’dan önceki sistem olan ülke barajlı ve ittifaksız d’Hondt usulü ile 7102 Sayılı Kanun’un getirdiği yenilikler ile karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma neticesinde ulaşılan bulgular ile seçimlerde alınan sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: 24 Haziran 2018 Genel Seçimlerinde Partilerin 7102 Sayılı Kanun’dan Önceki ve Sonraki Durumlarının Kıyaslanması

Siyasi Parti	İttifaksız Sistem		İttifaklı Sistem	
	Milletvekili Sayısı	Oy Oran (%)	Milletvekili Sayısı	Oy Oranı (%)
AK PARTİ	322	53,67	295	49,17
CHP	145	24,16	146	24,33
HDP	75	12,50	67	11,17
MHP	58	9,67	49	8,17
İYİ PARTİ	0	0	43	7,16

Kaynak: Çolak, 2020, s. 738.

Yukarıdaki tabloda da görüleceği gibi partilerin ittifak yapmadan seçimlere katılması ile ittifak halinde katılması arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılık bazı partiler açısından olumlu bir sonuç sağlasa da bazıları için ise istenmeyen sonuçlara yol açmıştır. Örneğin AK Parti, MHP ile ittifak kurarak seçime katıldığı için 27 sandalye kaybetmiştir. Tek başına seçime katılması durumunda 322 milletvekili çıkaracakken ittifak halinde 297 vekil çıkarabilmiştir. Fakat bu durum MHP’nin de işine yaramamıştır. Zira AK Parti’den eksilen 27 vekillik MHP’ye de geçmemiştir. İttifak halinde seçime katılmak, barajı 0,04 gibi oldukça küçük bir farkla aşan İYİ Parti’nin lehine olmuştur. Çünkü tek başına seçime katılması durumunda baraj engeli ile karşılaşacak ve meclise giremeyecekken CHP ile ittifak kurarak seçime katılmış ve 43 sandalye kazanmıştır. Özetle seçime ittifak halinde katılmanın partilere milletvekilliği anlamında kesin olarak bir katkı sağlamayacağı yukarıdaki tabloda da net bir biçimde görülmektedir.

Hem temsilde adaletin sağlanması hem de temsil oranının ittifaklı sistem sayesinde artması partiler açısından bir tercih sebebi olabilmektedir. Bununla birlikte ittifak kurarak seçimlere katılan partilerin milletvekili sayısında kesin olarak bir artış gözlenmediği gibi, ittifak kurarak seçimlere katılmanın en çok baraj sorunu olan partilerin işine yaradığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Baldini, G. ve Pappalardo, A. (2009). *Elections, electoral systems and volatile voters*. London: Palgrave Macmillan.
- Buran, H. (2005). *Seçim Sistemleri ve Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Sistemi Önerisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Clark, W. R., Golder, M. ve Golder, S. N. (2013). *Principles of comparative politics*. 2. Edition. London: Sage Publications.
- Cox, G. W. (1997). *Making votes count: Strategic coordination in the world's electoral systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cumhuriyet Gazetesi. 11 Mayıs 2018. Türkiye İşçi Partisi: Oyumuz Demirtaş'tan yana. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye-isci-partisi-oyumuz-demirtastan-yana-973223> (Erişim Tarihi: 25.04.2023).
- Cumhuriyet Gazetesi. 23 Eylül 1991. Güneydoğu'da İş Silaha Bırakmayacağız. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/1991-09-23/0> (Erişim Tarihi: 13.04.2023).
- Çirkin, F. (2019). Temsilde Adalet İlkesi Açısından Genel Seçimlerde İttifak. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (5), 433-449.
- Çolak, Ç.D. (2020). Seçim İttifakı Sisteminin 2018 Milletvekili Genel Seçimine Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15 (2), 719 – 742.
- Demir, E. (2016). *Yasal Kürtler: HEP'ten HDP'ye Kürt Siyaseti*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Demirkol, Ö. ve Çoban Balcı, A. (2021). Pre-Electoral Coalitions in Turkey: 1950-2018. *Cumhuriyet University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 22(2), 350-377.
- Ekizceleroğlu, R. (2023). Halkların Demokratik Partisi'nin Legal Kürt Siyasal Hareketine Etkisi. *Paradigma: İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 12(Özel Sayı), 13-26.
- Farell, D.M. (1997). *Comparing electoral systems*. London: Macmillan.

- Golder, S. N. (2006). Pre-electoral coalition formation in parliamentary democracies. *British Journal of Political Science*, 36(2), 193–212.
- Göksel, T., Çınar, Y. ve Yürük, S. (2018). İttifaklı Seçim Sistemi ve Sandalye Dağıtım Mekanizmalarının Temsilde Adalet Açısından Sayısal Analizi: Türkiye Örneği. *Turkish Studies Economics, Finance and Politics*, 13 (14), 99-124.
- Gözler, K. (2017). *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 21. Baskı. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Heywood, A. (2012). *Siyaset*. (Çev: Bekir Berat Özipek, Bircan Şahin, Zeynep Kopuzlu, Bahattin Seçilmişoğlu, Atilla Yayla). Ankara: Adres Yayınları.
- Huber, J. D. (1996). *Rationalizing parliament: Legislative institutions and party politics in France*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lijphart, A. (2016). Demokrasi Modelleri: Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları, (Güneş, A., Bulsun, U. U. Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Miş, N. Ve Duran, H. (2018). Seçim İttifaklarının Avantaj ve Dezavantajları, <https://www.setav.org/secim-ittifaklarinin-avantaj-ve-dezavantajlari/> Erişim tarihi: 23.11.2024.
- Nikolenyi, C. (2011). *The institutional regulations of electoral coalitions in post-communist democracies*. Island: ECPR.
- Nişancı, Ş. Ve Özdemir, A. (2017). Dünyada Uygulanan Seçim Sistemleri Işığında Türkiye İçin Alternatif Seçim Önerileri, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 723-745.
- Norris, P. (1997). Choosing electoral systems: Proportional, majoritarian and mixed system. *International Political Science Review*, 18 (3), 297-312.
- NTV. 3 Mayıs 2018. BBP, AK Parti Listesinden Seçime Girecek. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/bbp-ak-parti-listesinden-secime-girecek.cat8DXpx80qkzvxLs5bZdw> (Erişim Tarihi: 21.04.2023).
- Özgül, B. (2002). *Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi*. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sadoğlu, H. (2021). *Seçim Sistemleri*, TÜBİTAK Bilim Yayınları Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, C.4, s.31.

- Sarıbay, A. Y. (2016). *Demokrasi ve Siyasal Temsil: İlişkisel Bir Bakış*. E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay, (Ed). Türk Siyasal Hayatı: Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleřme içinde (327-340). Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Shin, E. (2006). *A model of pre-electoral coalition formation*. California: California Institute of Technology.
- TBMM, (2020). *Dünyada Seçim Sistemleri*, Ankara: TBMM Basımevi.
- Tuncer, E. (2007). 22 Temmuz Seçimleri: Genel Bir Deđerlendirme. *Toplum ve Demokrasi*, 1 (1),135-146.
- Türk, H. S. (2006). Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih. *Anayasa Yargısı*, 22 (1), 75-113.
- Uzun, M. S. (2018). *Siyasi Partiler ve Seçim Hukuku Kısıtları İçerisinde Türkiye’de Seçim İttifakları ve Alternatif Seçim İttifakı Modelleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Yayman, H. (2011). *Türkiye’nin Kürt Sorunu Hafızası*, Ankara: Seta Yayınları.
- Yeni şafak. 23 Mayıs 2018. 4 DP’li İyi Parti listesinden aday gösterildi. <https://www.yenisafak.com/secim/4-dpli-iyi-parti-listesinden-aday-gosterildi-3333288>. (Erişim Tarihi: 21.04.2023).

Etik Beyanı: Yazarlar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan etmektedirler. Bilimsel etik konuları ile ilgili aksi bir durumun tespiti halinde tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına ait olup, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır.

The Impact of Electoral System in Turkey on Political Party Alliances

Extended Abstract

1. Introduction

Elections are an indispensable condition for modern countries with genuine democracies. Especially in the governance of countries, which political party will take power and which will be in opposition is determined by elections. The choice of electoral system among numerous options is crucial in determining the government and opposition in a country.

Electoral systems are primarily classified into majoritarian systems and proportional representation systems. While different countries have different preferences for electoral systems, it is observed that the quest for an electoral system emerged in Türkiye with the onset of multiparty politics. Since 1961, a proportional representation system has been used in Türkiye. Alongside the proportional representation system, Türkiye also employs a threshold and electoral district application, as well as the d'Hondt method in the counting of votes.

A referendum was held in Türkiye on April 16, 2017. The subject of the referendum was the change in the system of government. As a result of the referendum, Türkiye transitioned to the Presidential Government System, where the executive branch is unitary. Therefore, measures were taken to prevent coalition governments. With a change in the electoral system in 2018, a legal framework was established for electoral alliances, aiming to prevent coalition governments from coming to power. Since 2018, parties in Türkiye have mostly started participating in elections by forming alliances. Thus, an alliance-based proportional representation system has been implemented in Türkiye since 2018. This system, unique to Türkiye, has resulted in differences in seat distribution in parliament compared to non-allied elections.

2. Method

In this study, the impact of Türkiye's electoral system, which has been in use since 1961, on the outcomes of elections in which parties form alliances is examined. Within this scope, the d'Hondt Method, which has been used with various variations in Türkiye since 1961, is discussed in detail. The aim of the study is to examine the effect of the proportional representation system on elections with alliances. Both legally established alliances during the period when there was a legal basis for the alliance system and political party alliances established without any legal basis have been examined in terms of their historical processes. Thus, political party alliances have been evaluated with a historical approach in the study. Since the relevant articles of the Law on the Election of Members of Parliament No. 2839, which provided a legal basis for parties to form alliances in elections, were thoroughly examined, the document analysis method, which is one of the qualitative research methods, was also utilized in the study.

3. Results and Discussion

The choice of electoral system has always been among the crucial issues in the political lives of countries. Especially in countries like Türkiye, where democracy is trying to consolidate, finding an appropriate electoral system has taken time. Alongside proportional representation, the d'Hondt system has been used in the counting of votes in Türkiye. With the proportional representation system, two significant additions such as the threshold and electoral district application were made to make the system more compatible with the political structure in Türkiye. Thus, a model specific to Türkiye has emerged.

Although there have been numerous changes in election laws in Türkiye, the change made in 2018 was particularly significant. Legal arrangements allowing parties to form alliances in elections were put into effect with the changes made in 2018. Since then, parties have had the opportunity to participate in elections together by forming alliances.

It was thought that participating in elections through alliances would provide certain advantages to parties in increasing the number of their parliamentary seats.

4. Conclusion

It is not entirely plausible to say that participating in elections through alliances provides a definite advantage to parties in increasing the number of parliamentary seats. When compared to the vote share they would receive if they did not join any alliance, the possibility of parties participating in elections through alliances having more seats in parliament should also be considered. However, it can be stated that election alliances have a positive impact in terms of both enabling small parties to enter parliament without being subject to the threshold and ensuring fairness in representation.

Another significant consequence of political parties forming alliances for elections is their avoidance of ideological behavior. Generally, it is expected that parties ideologically aligned will be in the same alliance. However, in election alliances, it is observed that political parties do not act ideologically to find common ground, and even parties on opposite sides of the spectrum easily form alliances.